

De Blauwe Brigade

Robert Ketelaar (De Vlinderstichting)
& Erik de Kruij (Landschap Overijssel)
Tekeningen: Annemarie van Lierop

op de bres voor het gentiaanblauwtje

Het gentiaanblauwtje (*Maculinea alcon*) is een kritische dagvlinder van vochtige heide en blauwgraslanden. Bijzonder aan het gentiaanblauwtje is zijn relatie met knooppieren: de rupsen leven ruim tien maanden in het nest van deze mieren. Als gevolg van verdroging en verzuring zijn de leefgebieden schaars geworden. In de nog bestaande leefgebieden is bovendien het beheer niet altijd afgestemd op de hoge eisen van het gentiaanblauwtje. Zo wordt het noodzakelijke kleinschalig plaggen steeds minder vaak toegepast. Dit type beheer kost veel geld en natuurbeheerders stellen hun prioriteiten vaak anders. Hoog tijd om daar verandering in te brengen. In Overijssel is in augustus de Blauwe Brigade opgericht: een vrijwilligersgroep die kleinschalige beheerswerkzaamheden gaat uitvoeren in de leefgebieden van het gentiaanblauwtje.

Kleinschalig plaggen is noodzakelijk in het leefgebied van het gentiaanblauwtje.

Van onderzoek naar uitvoering In 1998 en 1999 voerde De Vlinderstichting uitgebreid onderzoek uit naar de ecologie en beschermingsperspectieven van het gentiaanblauwtje in Nederland. Een van de belangrijkste conclusies uit dit onderzoek was de noodzaak voor kleinschalige maatregelen zoals het handmatig plaggen van kleine oppervlakten waarbij de klokjesgentianen zoveel mogelijk gespaard blijven en het leefgebied van de mieren in stand wordt gehouden. In 2000 werd door De Vlinderstichting een cursus over het beheer van het gentiaanblauwtje gegeven en werd een brochure uitgegeven met concrete advie-

Het gentiaanblauwtje vliegt van eind juni tot half augustus. Na de paring leggen de vrouwtjes eitjes op knoppen van de klokjesgentiaan. Na tien dagen komt daar een piepklein rupsje uit dat zich naar het binnenste van de bloem eet. De rups leeft daar van zachte bloemdelzen. Na ongeveer tien dagen kruipt hij weer naar buiten en laat zich op de grond vallen. Hier wacht het rupsje tot mieren hem meenemen naar hun nest. Enig geluk en geduld heeft de rups wel nodig, want alleen de vrij zeldzame ruwknoopmoer en bossteekmier nemen de rupsen mee. De volgende tien maanden leeft de rups in het mierenest waar hij door de mieren wordt gevoed. De rups scheidt een zoete stof af waar de mieren dol op zijn, en die er voor zorgt dat de rups door de mieren wordt gekoesterd. De verpopping vindt het volgende jaar in het begin van de zomer in het mierenest plaats. Het popstadium duurt ongeveer drie weken. Begin juli kruipen de eerste vlinders uit de pop en verlaten zo snel mogelijk het mierenest.

zen voor het beheer. Hierin werd natuurlijk uitgebreid aandacht besteed aan het kleinschalig plaggen, maar veel beheerders gaven aan dat er weliswaar een grote bereidheid was om deze maatregelen uit te voeren, maar dat deze te veel tijd en dus geld zouden kosten. De budgetten voor het beheer zijn voor deze maatregelen niet toereikend genoeg. In Overijssel nam Landschap Overijssel deze handschoen op en in samenwerking met De Vlinderstichting, de provincie Overijssel, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, en met een aantal vrijwilligers werd de 'Blauwe Brigade' opgericht. Deze vrijwilligersgroep zal als een soort ambulante dienst door de provincie kleinschalige maatregelen uitvoeren.

Voorbereiding De Blauwe Brigade wordt ondersteund door een projectgroep met vertegenwoordigers van de beheerders, de provincie, de vrijwilligers en De Vlinderstichting. Deze projectgroep heeft een lijst van gebieden opgesteld die in de komende twee jaar door de Blauwe Brigade bezocht gaan worden. Bij de selectie werd vooral gelet op de huidige omvang van de populatie van het gentiaanblauwtje (hoe kleiner hoe meer prioriteit) en het oppervlak waarop de populatie leeft (in kleine leefgebieden is de noodzaak voor kleinschalige, handmatige beheerswerkzaamheden groter dan in grote leefgebieden).

Door een bijdrage van de PostcodeLoterij konden de vrijwilligers aan werkmateriaal (plagschoppen en kruiwagens) worden geholpen en in werkkleding (overall, werklarzen, handschoenen) worden gestoken.

De Blauwe Brigade is een unieke mix van 'oude rotten in het vak' en mensen die zich speciaal aangetrokken

ken voelen door de reddingsactie voor het gentiaanblauwtje. In de kleine leefgebieden van het gentiaanblauwtje is het van belang dat de plagstroken enerzijds zomin mogelijk schade toebrengen aan het gentiaanblauwtje en anderzijds wel nieuwe mogelijkheden bieden voor de kieming van de klokjesgentiaan. Daarom worden de plagstroken door Landschap Overijssel en De Vlinderstichting in overleg met de betrokken beheerder uitgezet. Ze worden afgebakend met stokken waarbij ook de te sparen klokjesgentiaan duidelijk worden gemarkeerd. In het eerste jaar is gekozen voor een voorzichtige aanpak waarbij voor elk terrein ongeveer 5 plagstroken van 10 vierkante meter zijn uitgezet. Na een evaluatie met de vrijwilligers en op basis van de behaalde resultaten kan dit eventueel bijgesteld worden.

Cursusdag (nog meer blauw op de hei!) Op

25 augustus was het dan zover: de officiële start van de Blauwe Brigade. In de werkschuur van het Buurserzand van Natuurmonumenten werd voor 25 vrijwilligers 's morgens een cursus gegeven over het gentiaanblauwtje en over de beheermaatregelen die voor deze vlinder noodzakelijk zijn.

De vrijwilligers werden allen in een overall met het logo van de Blauwe Brigade gestoken. Een blauwe baseball-cap (ook met logo), laarzen en handschoenen maakten het beeld compleet. En dat terwijl het de warmste dag van het jaar was! In de nieuwe outfit werden 's middags de eerste stroken geplagd. In korte tijd werden 6 kleinschalige stroken geplagd. Hoe nauwkeurig iedereen ook zijn best deed, de plagstroken zagen er grillig en onregelmatig uit. Maar dat is precies waar de klokjesgentiaan en (dus) het gentiaanblauwtje behoefte aan hebben!

Aan de slag In de komende jaren wordt er in Overijssel dus hard gewerkt aan het herstel van het gentiaanblauwtje

Inmiddels hebben ook in andere provincies beheerders laten weten wel iets te voelen voor een soort Blauwe Brigade. De Vlinderstichting en Landschap Overijssel juichen deze initiatieven van harte toe en zullen natuurlijk andere Blauwe Brigades met raad en daad terzijde staan. ■

Maar liefst 25 vrijwilligers maken deel uit van de Blauwe Brigade.

De leden van de Blauwe Brigade zijn duidelijk herkenbaar aan de overall met logo.